

PLATOON VERZAMELD WERK

Plato

LYSIS

Oktober 2010

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2010 - Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 3 - ISBN 90 6030 373 3

Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Copyright: © 2010 Stichting Ars Floreat, Postbus 74082, 1070 BB Amsterdam

Niets uit deze tekst mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische media, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this text may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm, electronic media, or any other means, without written permission from the publisher.

INLEIDING LYSIS

Het onderwerp van gesprek is 'philia', dat bijna altijd als 'vriendschap' wordt vertaald, maar in feite een veel ruimere betekenis heeft; het omvat iedere soort band of binding die mensen en dingen bij elkaar kan houden, een vorm van aantrekking. Misschien is het woord 'file' (draad) wel van dit woord afgeleid. Het begrip 'vriendschap' speelde in het gedrag van de mensen in de oudheid een veel grotere rol dan bij ons het geval is. Tegenwoordig legt men liever de nadruk op het liefdesaspect van 'philia', een liefdesband en dan bij voorkeur toegespitst tussen man en vrouw. Het is overigens niet juist te veronderstellen dat de Grieken een gezinsleven kenden zonder deze liefdesband tussen man en vrouw als spil. Maar omdat de positie van de vrouw niet zelden was achtergesteld, kwam het intellectuele en spirituele leven in gezinsverband dikwijls niet tot ontwikkeling.

De Grieken zochten daarvoor compensatie in hun nadrukkelijke speurtocht naar een vriendschapsband tussen mannen onderling als basis voor hun intellectueel en emotioneel leven, en ook wel in een vorm van dienstbaarheid aan de stadstaat, de polis, de gemeenschappelijke moeder van alle burgers. En dan ontstaat de politicus die op onbaatzuchtige wijze tracht de polis te dienen en aan de vervulling van deze taak zijn intellectuele en emotionele energie besteedt. Het is in dit verband dat de meer egoïstische vorm van deze vriendschaps- of liefdesband tussen mannen onderling in het Griekenland ten tijde van Sokrates zich zo gemakkelijk kon ontwikkelen tot zijn erotische vorm van (seksuele) passie, waartegen Sokrates en Platoon zo dikwijls de strijd aanbonden.

In Lysis worden wij geconfronteerd met verschillende vormen van vriendschap of liefde, vanaf de chaotische via de fysieke naar de uiteindelijke, volmaakte en absolute vorm. Allereerst komt in letterlijke zin het 'straatvoorbeeld' aan de orde: Sokrates loopt op straat een jongeman, Hippothales, tegen het lijf, die 'smoorverliefd' is op de knaap Lysis, een jongen van goeden huize. Hier treffen wij het bij verliefdheid gebruikelijke gedragspatroon aan: mateloze passie in een redeloze chaos. Sokrates biedt aan, Hippothales midden in de worstelschool van Mikkos een voorbeeld te geven, hoe hij met Lysis zou kunnen omgaan, en begint zodoende een gesprek over het onderwerp 'philia', vriendschap. De eerste vaststelling van Sokrates en Lysis luidt, dat een vriendschapsband ontstaat wanneer mensen nuttig voor elkaar zijn, elkaar aanvullen.

Vervolgens gaat het gesprek verder met Menexenos, die juist door Lysis zo wordt bewonderd. In dit deel behandelt Sokrates het onderwerp verder en uiteindelijk ziet het ernaar uit dat de sprekers tot de conclusie komen dat vriendschap bestaat, omdat er goed en kwaad is. Het kwade kan men niet liefhebben - degene die dat zou doen, doet het omdat hij denkt dat het kwade goed is. Dus heeft men het goede in elkaar lief. Ergens vat Sokrates het als volgt samen: 'Daarom zeggen we dus dat de vriend van een vriend een vriend is omwille van die vriend en in verband met de mogelijke aanwezigheid van een vijand'.

Men zou kunnen zeggen dat dit de relatieve vorm van 'philia' is: er zijn vrienden en vriendschappen, omdat er ook vijanden zijn. Maar dat Sokrates met deze relatieve formulering geen genoegen neemt, hoeft ons nauwelijks te verbazen; een verdeling van de schepping in goed en kwaad, vriend en vijand en in alle andere mogelijke tegenstellingen schenkt uiteindelijk geen bevrediging.

In het laatste deel van het gesprek voert Sokrates Lysis en Menexenos en de andere toehoorders mee in een poging, tot begrip of openbaring te komen van wat de ware, zuivere en absolute vriendschap of liefde zou kunnen zijn. Ten slotte stelt hij vast: 'Dan ziet het er dus naar uit dat liefde, vriendschap, waardering en verlangen oprijzen uit het eigene van de dingen zelf . . . Als je dus wederzijdse vrienden bent, dan ben je van nature voedsel en woning voor elkaar . . . Gesteld

dat de een naar de aanwezigheid van de ander verlangt of hem bemint, dan zal hij dat nimmer kunnen, als hijzelf niet op de een of andere manier tot een voedende substantie voor de beminde wordt . . . Het blijkt dus dat wij noodzakelijkerwijs datgene in ons moeten beminnen wat onze natuurlijke substantie is, waarin alles voorradig is, dus het eigen zelf.'

In boek Vier van de *Brihadaranyaka - Upanishad*, een geschrift dat getuigt van de wijsheid uit het oude India, sprak de wijze Yajnyavalkya: 'Een vrouw heeft haar echtgenoot niet lief om hemzelf, maar alleen omwille van het Zelf.'

De echtgenoot heeft zijn vrouw niet lief om haar zelf, maar alleen omwille van het Zelf.

Een mens heeft zijn rijkdom niet lief om de rijkdom zelf, maar alleen omwille van het Zelf.

Een mens heeft de goden niet lief om henzelf, maar alleen omwille van het Zelf.

Een mens heeft niets lief om het ding zelf, maar alleen omwille van het Zelf.'

Met andere woorden: vriendschap en liefde zijn er niet omwille van het hebben of krijgen van vriendschap of liefde; zij zijn een geven en ontvangen die het 'eigene' in de mens zelf, vol en zonder hebzucht, tot ontwikkeling brengen. Zo worden wij er eens te meer op gewezen hoezeer de absolute maatstaven en het wezen der dingen tijdloos zijn en dat het er slechts om gaat de ene aloude waarheid en wijsheid steeds opnieuw te formuleren naar gelang van tijd en plaats. Ook is het duidelijk hoezeer Sokrates en Platoon twee onmisbare schakels vormen in deze lange keten, die heden en verleden door diezelfde tijdloze wijsheid en waarheid met elkaar verbindt.

LYSIS

Gesprekspartners: Sokrates, Hippothales, Ktesippos, Menexenos, Lysis.

- 203 a Sokrates spreekt: Ik was rechtstreeks op weg van de Akademie^a naar het Lyceum^b en liep daarom even buiten de stad, vlak langs de stadsmuren. En toen ik langs de kleine poort ging die naar de bron leidt welke aan Hermes, de allesziener, is gewijd, liep ik warempel Hippothales tegen het lijf, de zoon van Hieronymos, en bovendien Ktesippos uit Paiania en verder nog een aantal jongelieden die daar in een groepje bij elkaar stonden. Toen Hippothales mij daar zag lopen, zei hij terstond: He, Sokrates, waar gaat ge heen? En waar komt ge vandaan?
- b Dus antwoordde ik: Ik ben op weg van de Akademie naar het Lyceum.
- Kom dan eerst hierheen, zei hij, en houd ons gezelschap. Of wilt ge soms niet? Het is toch niet onredelijk wat ik vraag?
 - Waar moet ik dan naar toe, vroeg ik, welke plaats bedoel je en wie zijn erbij?
 - Hierheen, zei hij, en tegelijkertijd toonde hij me een soort binnenplaats recht tegenover de stadsmuur, en een open deur die erop uitkwam. Wij brengen onze tijd hier door, zei hij, en niet alleen de leden van onze groep hier, maar ook nog vele anderen. De een is nog schoner van gestalte dan de ander.
- 204 a - En wat is dit dan voor een plek? vroeg ik, en wat voeren jullie er uit?
- Het is een worstelschool, zei hij, die pas begonnen is. Maar wij brengen onze tijd hier meestal door met praten en wij zouden u daar graag in betrekken.
 - Dat is vriendelijk van jullie, zei ik, maar wie heeft hier de leiding?
 - Uw vriend en bewonderaar Mikkos, zei hij.
 - Bij Zeus, zei ik, dat is niet de eerste de beste, maar inderdaad een geschikte leermeester.
 - Kom dan met ons mee, zei hij, en zie zelf maar wie er allemaal zijn.
- b - Kalm aan, zei ik, vertel me eerst maar eens op welke voorwaarde ik dan wel naar binnen zou moeten gaan en wie daar jullie idool is.
- Sokrates, zei hij, iedereen heeft een andere favoriet.
 - En jij, Hippothales, wie heb jij als favoriet verkozen? Zeg eens op. Maar op die vraag bloosde hij slechts en zweeg.
- Dus ging ik door en zei: Ach, mijn beste Hippothales, zoon van Hieronymos, je hoeft het mij niet eens meer te vertellen, want ik zie het al. Niet alleen voel je een bepaalde genegenheid voor je favoriet, maar je staat werkelijk in vuur en vlam en bent verliefd. Ik mag dan ten aanzien van de meeste dingen van niet veel waarde en van weinig nut zijn, maar die ene gave heeft de godheid mij wel geschonken, namelijk dat ik een neus heb voor minnaars en hun liefjes.
- c Op deze woorden werd Hippothales nog roder, waarop Ktesippos zei: Het is werkelijk grappig, Hippothales, hoe je bloost en hoe je aarzelt om Sokrates te zeggen wie het is. Als hij maar even met je zou praten, dan zou je hem de naam van je liefje zo dikwijls noemen, dat hij er al gauw genoeg van kreeg. Ik kan u verzekeren, Sokrates, dat hij ons bijna doof heeft gemaakt door onze oren voortdurend vol te stoppen met de naam
- d 'Lysis'. Als wij maar iets te veel hebben gedronken, dan kun je er bijna zeker van zijn dat wij, als we uit onze roes ontwaken, stevast de naam 'Lysis' te horen krijgen. En

- bleef het daar maar bij, want dat is al erg genoeg. Maar als hij vervolgens zijn dichtwerk en andere composities over ons uitstort, dan is werkelijk het hek van de dam. En dat is nog niet alles, want vervolgens bestaat hij het ook nog om zijn favoriete Lysis te bezingen met een aller zonderlingst stemgeluid, en dat alles moeten wij dan aanhoren! En nu is hij nota bene met stomheid geslagen door uw vraag, en kan alleen maar blozen.
- e - Die Lysis moet toch wel erg jong zijn, zei ik, want het noemen van die naam roept bij mij geen herinnering wakker.
 Daarop antwoordde Ktesippos: Dat komt omdat de jongen meestal niet bij zijn eigen naam wordt genoemd, maar bij de naam van zijn vader, omdat die zo bekend is. Toch weet ik bijna zeker dat ge niet weet hoe hij eruitziet, want dat zou al genoeg zijn om hem te herkennen.
 - Zeg me dan, vroeg ik, wiens zoon hij is.
 - De oudste zoon van Demokrates uit Attika, antwoordde hij.
 - Wel, wel, Hippothales, zei ik, wat heb jij een nobel en charmant idool gevonden om
 205 a verliefd op te zijn. Het zou me werkelijk plezier doen, als je ook mij eens liet zien waar jij je omgeving mee overrompelt, want dan pas kan ik werkelijk zien of je weet hoe een minnaar met zijn beminde dient om te gaan en hoe hij met anderen over hem dient te spreken.
 - Maar hecht ge dan werkelijk waarde aan wat gezegd wordt, Sokrates? vroeg hij.
 Toen vroeg ik hem op mijn beurt: Je wilt toch niet ontkennen dat die Lysis waarover ze spreken, je idool is?
 - Nee, zeker niet, antwoordde hij, maar ik ontken wel dat ik gedichten of verhalen over hem schrijf.
 - Hij is niet goed wijs, sprak Ktesippos, hij raaskalt maar wat.
- b En dus antwoordde ik op mijn beurt: Nee, Hippothales, ik hoef je verzen en rijmen over die jongeman niet te horen, maar wat mij wel interesseert, is de gedachte die eraan ten grondslag ligt, want daaruit kan ik afleiden hoe je met je idool tracht om te gaan.
 - Dat zal hij daar u wel vertellen, zei hij. Want hij zal het ongetwijfeld allemaal heel precies weten en zich herinneren, wanneer zijn oren, zoals hij beweert, voortdurend tuiten van mijn declamaties.
 - Bij alle goden, wat hij daar zegt is helemaal juist, viel Ktesippos hem in de rede. En bovendien, Sokrates, is het hele verhaal nog belachelijk ook. Daar staat hij dan, in vuur en vlam, en weet zijn geest op niets anders te richten dan op die jongen, het bijzondere voorwerp van zijn liefde. Maar tegelijkertijd heeft hij werkelijk niets anders te zeggen
 c dan wat ieder kind heel goed had kunnen bedenken. Is dat nu niet belachelijk? Want hij bezingt dezelfde mensen van wie iedereen in de stad vol is, dus Demokrates en Lysis, de grootvader van de jongen, en voorts nog alle andere voorouders. Dan spreekt hij over hun rijkdom en over de paarden die zij hielden en welke overwinningen zij hebben behaald bij de spelen van de Puthia in Delphi en bij de Isthmische spelen in Korinthe en ook bij de spelen van Nemea, waar zij uitblonken met hun vierspan en renpaarden. En dan bestaat hij het zelfs om nog verder terug te gaan in de tijd en daarover te verhalen. Nog kort geleden vertelde hij ons in een van zijn rijmelarijen hoe een van de voorouders
 d van die jongen, de zoon van de dochter van de stichter van die bepaalde stam, Herakles ontving en hem onthaalde, omdat zij aan elkaar verwant waren door hun gezamenlijke afstamming van Zeus. Wel, Sokrates, dat soort kletspraat en nog veel meer schotelt hij ons voor en dan dwingt hij ons ook nog ernaar te luisteren.
 Daarop riep ik uit: Ach Hippothales, laat me niet lachen. Je gaat jezelf toch niet op de borst slaan voordat je de overwinning ook werkelijk hebt behaald?

- Maar dat doe ik helemaal niet, Sokrates, wierp hij tegen.
- Dat zeg jij, zei ik.
- Hoezo? vroeg hij.
- e - Al die verdichters hebben alles met jezelf te maken, antwoordde ik. Want als je erin slaagt deze jongen te strikken en als hij inderdaad is zoals je hem beschrijft, dan zal alles wat je hebt gezegd en opgehemeld ter meerdere eer en glorie van je zelf dienen en een loflied zijn op je zelf zodra je als overwinnaar uit de strijd komt, omdat je erin bent geslaagd zo'n bijzondere knaap in te palmen. Maar als hij je ontsnapt, zul je in dezelfde mate bespot en uitgelachen worden als je de jongen eerst op een steeds hoger voetstuk hebt geplaatst, want dan gaan al die zo geprezen kwaliteiten aan je voorbij en heb je ze verloren. Daarom, mijn beste, is het een gouden regel voor iedereen die het pad van de liefde wenst te bewandelen, dat hij pas begint de geliefde te bezingen als hij hem heeft gestrikt, want de toekomst is onzeker en niemand weet wat hem te wachten staat. Daar komt nog bij dat dit soort mooie jongens het maar hoog in de bol krijgt, wanneer iemand hen zo overdreven prijst. Daar worden zij alleen maar ijdel en hooghartig van, of niet soms?
- 206 a - Ja, ge hebt gelijk, zei hij.
- En hoe veeleisender en hooghartiger zij worden, des te moeilijker zijn ze te vangen, nietwaar?
- Daar lijkt het wel op, ja.
- En wat denk je van een visser die de vis eerst verschrikt en zodoende verjaagt, en dan gaat vissen?
- Dat is maar een zielige vertoning, dat is duidelijk.
- b - Dus je zou kunnen zeggen dat het van grote domheid en onwetendheid getuigt als woord, geschrift en gezang gebruikt worden om er mensen wild mee te maken en ze op te jagen in plaats van ze te strelen en te temmen?
- Daar lijkt het wel op, ja.
- Waak er dus voor, beste Hippothales, dat je met je gezang en gedicht niet in dit soort valkuilen belandt. Want ik weet zeker dat ook jij er niet mee in zou stemmen dat van iemand gezegd werd dat hij een goed dichter is, zolang hij zichzelf schade toebrengt met zijn dichtkunst.
- c - Bij de goden, nee, zei hij, dat zou werkelijk absurd zijn. Maar dit is nu juist de reden, Sokrates, dat ik me toch in het gesprek heb gemengd, omdat gij wellicht iets kunt aandragen dat als advies zou kunnen dienen voor een ieder die zich door middel van spreken of handelen bij zijn favoriet geliefd wil maken.
- Je stelt geen eenvoudige vraag, antwoordde ik. Maar als je bereid bent te proberen Lysis met mij te laten praten, dan kan ik je misschien in de praktijk wel tonen hoe je een gesprek met hem kunt voeren, in plaats van al dat gepraat en gedicht waar je vrienden het over hebben.
- O, maar dat is niet moeilijk, zei hij. Dan hoeft ge eigenlijk alleen maar samen met Ktesippos hier naar binnen te gaan en een stoel te pakken en te gaan praten. Ik weet d bijna zeker dat Lysis dan vanzelf wel op u af zal komen, Sokrates, want hij is erg gebrand op het volgen van gesprekken. Bovendien viert hij in de worstelschool juist een feest ter ere van Hermes, zodat de jongere en de oudere leerlingen er allemaal door elkaar lopen en hij gemakkelijk naar u toe kan komen. Maar als hij het niet doet, laat het dan maar aan Ktesippos over, want hij kent hem goed omdat hij een neef is van Menexenos. En Lysis is erg op Menexenos gesteld. Laat Ktesippos hem dus maar roepen, als hij niet uit zichzelf komt.

- e - Dat zal ik dan maar doen, zei ik. En zo nam ik Ktesippos bij de arm en stapte de worstelschool binnen, terwijl de anderen ons volgden. Daar zagen wij nog juist hoe de jongens de offerplechtigheid al beëindigd hadden en daarmee ongeveer aan het einde van de ceremonie waren gekomen. Vervolgens begonnen ze in hun mooiste gewaad te dobbelen. De meesten waren daarvoor naar de buitenplaats gegaan, maar een paar hadden zich in de hoek van de kleedkamer genesteld met hun verschillende mandjes met dobbelstenen, waaruit zij deze steeds pakten. En verder was er een aantal jongens bij die toekeken. Een ervan bleek Lysis te zijn. Hij stond te midden van de andere jongens en knapen, met een lauwerkrans nog om het hoofd. Zijn gestalte viel inderdaad op en het was duidelijk dat hij niet alleen de naam had schoon en edel te zijn, maar dat ook was. Wij gingen dus aan de andere kant van de kleedkamer zitten, want daar was het minder lawaaiig, en we begonnen daar wat tegen elkaar te praten. En inderdaad, al spoedig keek Lysis op en zag ons en het was duidelijk dat hij zich graag bij ons wilde voegen. Eerst talmde hij nog wat en aarzelde om alleen op ons af te komen. Maar tussen twee spelletjes kwam Menexenos even binnen en zodra hij mij en Ktesippos daar zag, kwam hij op ons af om bij ons te gaan zitten. Toen Lysis Menexenos had gezien, kwam ook hij bij ons zitten. Daarop kwamen alle anderen uit de kleedkamer er ook bij. En toen Hippothales zag dat er een hele schare om ons heen stond, ging hij er ook bij staan, zij het dan een beetje achteraf, in de hoop dat Lysis hem niet zou zien en zich niet zou ergeren. Zo stond Hippothales er dus ook bij als toehoorder.
- 207 a Ik keek Menexenos eens aan en vroeg: Zoon van Demophoon, wie is de oudste van jullie beiden?
- b - Daar zijn we het niet over eens, was zijn antwoord.
- c - Dan zijn jullie het er dus niet over eens wie van jullie beiden flinker en sterker is? vroeg ik.
- Inderdaad, was zijn antwoord.
- En ook zijn jullie het natuurlijk oneens over de vraag wie er het beste uitziet. Daar moesten beiden om lachen.
- Ik zal dan maar niet vragen wie van beiden rijker is, want jullie bent toch vrienden, nietwaar?
- Ja, zeker, antwoordden zij.
- En van vrienden wordt toch gezegd dat zij alles samen delen, zodat er op dat punt bij jullie geen verschil van inzicht zal zijn, tenminste als het waar is wat jullie over je vriendschap zeggen.
- Daar waren beiden het over eens.
- d Ik was net begonnen hun de vraag te stellen wie van de twee dan wel rechtschapener en wijzer zou zijn, toen iemand, van buitenaf, tussenbeide kwam en Menexenos wegriep, omdat de oefenmeester hem nodig had. Ik geloof dat hij bij de ceremonie moest helpen. Dus stond hij op en ging weg.
- Daarop vroeg ik Lysis: Ik veronderstel dat je vader en je moeder heel erg op je gesteld zijn, nietwaar?
- Zeker, antwoordde hij.
- e - Dus willen zij heel graag dat je zo gelukkig mogelijk bent?
- Ja, natuurlijk!
- Denk je dat een mens gelukkig is, als hij ergens aan verslaafd is en gebonden, zodat hij niet meer kan doen wat hij wil?
- Bij Zeus, nee, antwoordde hij.
- Dus als je vader en je moeder je liefhebben en willen dat je gelukkig bent, is het

- duidelijk dat ze er alles voor over hebben om je gelukkig te maken.
- Natuurlijk, sprak hij.
 - Dus staan ze toe dat je doet waar je zin in hebt, ze geven je nooit een pak slaag en verbieden je nimmer te doen wat je begeert?
 - Nee, bij Zeus, Sokrates, dat zeker niet; ze verbieden mij juist heel veel.
- 208 a - Wat zeg je me nu? vroeg ik. Zij willen dat je gelukkig en tevreden bent en ze verhinderen je juist te doen waar je zin in hebt? Antwoord me dan eens: stel dat je bij de eerstvolgende wedren een van de wagens van je vader zou willen mennen, dan zouden zij dat dus niet toestaan en zelfs verhinderen?
- Bij Zeus, zei hij, dat zouden zij mij zeker niet toestaan.
 - Maar wie dan wel?
 - Er is een beroepswagenmenner in mijn vaders dienst.
- b - Wat vertel je me nu? Zij vertrouwen de zorg voor hun paarden liever toe aan een betaalde kracht dan aan jou, zodat hij met de paarden kan doen wat hij wil? En bovendien geven zij hem er nog geld voor ook?
- Wat is daar nu op tegen? vroeg hij.
 - Maar dan vertrouwen ze jou, zou ik zeggen, toch zeker wel de muilezelwagen toe, en als je de zweep over het dier zou willen leggen, dan mag dat toch wel, of niet soms?
 - Waarom zouden zij? zei hij.
 - Probeer je me nu te vertellen dat er niemand is die de ezels met de zweep mag bewerken?
 - Natuurlijk wel, antwoordde hij, daar is de ezeldrijver toch voor?
 - En is die man een vrij burger of een slaaf?
 - Een slaaf.
- c - Dus dan ziet het er naar uit dat ze een slaaf meer waarderen dan hun eigen zoon en dat ze de slaaf kennelijk ook meer vertrouwen. Zo vinden zij het goed dat de slaaf naar eigen goeddunken handelt, maar jou, hun zoon, verbieden zij dat juist. Nu moet je me nog eens vertellen of ze je toestaan je eigen opleiding ter hand te nemen, of vertrouwen ze je dat juist niet toe?
- Natuurlijk vertrouwen zij mij dat niet toe, antwoordde hij.
 - Maar wie heeft je opleiding dan in handen?
 - Dat is mijn mentor; hij staat daar, zei hij.
 - En is hij soms ook een slaaf?
 - Maar natuurlijk, wat anders? Hij behoort tot onze huishouding, zei hij.
 - Het is toch merkwaardig, zei ik, dat een vrij man door een slaaf geregeerd wordt. En hoe geeft hij je dan leiding?
 - Hij neemt mij mee naar school, was zijn antwoord.
 - En je leraren, sta je soms ook onder hun toezicht en leiding?
- d - Wis en waarachtig!
- Dan heeft je vader dus met opzet een respectabel aantal toezichhouders en leiders over je aangesteld. Maar wanneer je dan thuiskomt bij je moeder, dan staat zij je toch wel toe te doen wat je wilt, want zij ziet toch graag dat je gelukkig en tevreden bent. En wanneer zij aan het weven is, vindt zij het toch zeker niet erg dat je wat met de wol of met het weefgetouw staat te spelen? Ik mag toch aannemen dat ze het best goed vindt dat je haar inslaghout meeneemt of de weefkam of een van de andere onderdelen die ze bij het wolspinnen gebruikt.
- e Lachend zei hij: Ik bezweer u bij Zeus, Sokrates, dat ze het mij niet alleen verbiedt, maar dat ik bovendien zeker een pak slaag zou krijgen, als ik een van die dingen ook

- maar zou aanraken.
- Allemachtig, zei ik, je hebt je vader en je moeder toch geen kwaad gedaan?
 - Bij Zeus, nee, ik niet, zei hij.
 - Maar welke reden kunnen zij dan hebben om het je zo moeilijk te maken gelukkig te zijn en te doen wat je wenst? Waarom houden ze je de hele dag gevangen in een toestand van slavernij en gehoorzaamheid, zodat je eigenlijk nauwelijks kunt doen wat je wenst? Het lijkt wel of al je rijkdom je niets opbrengt, terwijl alle anderen er wel aanspraak op kunnen maken. En op je nobele afkomst kun je je evenmin laten voorstaan, want ook daar word je door anderen begeleid en verzorgd. Beste Lysis, je hebt niets in te brengen en kunt nooit doen wat je wilt.
- 209 a
- Dat is omdat ik nog niet volwassen ben, Sokrates.
 - Dat kan nauwelijks een bezwaar zijn, mijn beste zoon van Demokrates, want ik weet zeker dat er bepaalde dingen zijn die je vader en moeder je wel toestaan en waarbij zij het niet nodig vinden te wachten tot je meerderjarig bent geworden. Want wanneer zij willen dat hun iets wordt voorgelezen of dat er iets voor hen wordt opgeschreven, dan weet ik bijna zeker dat zij dat eerder aan jou zullen vragen dan aan een van de huisslaven, of niet soms?
- b
- Ja zeker, antwoordde hij.
 - En dan is het aan jou te beslissen welke brief het eerst zal worden geschreven en welke daarna en zo gaat het ook met voorlezen. Als je de lier ter hand neemt, zou het me niet verbazen dat je vader noch je moeder je zal verbieden de snaren wat strakker of juist wat minder strak te spannen of het instrument met een plectrum of met de vingers te bespelen.
 - Zij zouden er niet aan denken, dat staat vast.
- c
- Beste Lysis, wat zou je dan denken dat de oorzaak is van het feit dat ze je het ene niet verbieden maar het andere, waar we zoeven over spraken, wel?
 - Ik denk dat het komt omdat ik van het ene wel verstand heb, maar van die andere dingen nog niet, antwoordde hij.
 - Goed geantwoord, mijn beste, zei ik. Dan is het dus niet een kwestie van meerderjarigheid waarop je vader wacht om je dan ook al die andere dingen toe te vertrouwen.
 - Dat geloof ik ook, zei hij.
- d
- Juist, zei ik, maar antwoord dan eens op het volgende. Zal jullie buurman eigenlijk niet dezelfde koers volgen als je vader met betrekking tot jou? Ik bedoel daarmee te vragen of ook hij zijn have en goed niet aan jouw zorg zou toevertrouwen, als hij van mening zou zijn dat jij het beter wist dan hijzelf? Of zou je denken dat hij er zelf mee door zou gaan?
 - Ik denk dat hij die zorg dan ook aan mij zou toevertrouwen.
 - Goed zo, maar zouden ook de Atheners niet hetzelfde doen en het beheer van hun have en goed aan jou overlaten, zodra zij in de gaten krijgen dat jij er gezonder opvattingen op nahoudt?
 - Ja zeker.
 - Bij Zeus, zei ik daarop, maar wat zou de Grote Koning in Perzie dan niet doen, als hij hetzelfde zou denken? Stel dat wij bij hem zouden komen en zouden aantonen dat wij er betere ideeën op nahouden dan zijn oudste zoon, de kroonprins, en weten hoe je uit alles wat zich in een staat voordoet, iets goeds kunt brouwen. Zou hij dan kiezen voor zijn oudste zoon, de erfprins van heel Azië, of toch liever voor ons, als keizerlijke brouwers, en het samenstellen van het recept aan ons eigen inzicht overlaten?
- e

- Voor ons natuurlijk, zei hij.
- En dan zou hij zelfs die kroonprins toch geen duimbreed toegeven, terwijl hij ons zou toestaan gul met zout om te gaan, als wij dat zouden willen.
- Ja zeker, waarom niet?
- En als zijn zoon een oogkwaal had opgelopen, zou hij hem dan toestaan er met zijn eigen handen aan te komen, als hij wist dat zijn zoon zelf geen dokter was, of zou hij het hem verbieden?
- Verbieden natuurlijk.
- Maar als hij van de veronderstelling uitging dat wij wel doktoren waren, zou hij, dunkt me, ons zelfs niet verhinderen om, als wij dat zouden willen, zijn zoons ogen te openen en er vervolgens as in te doen. Want hij zou geloven dat wat wij deden, verantwoord was, nietwaar?
- Ge hebt gelijk.
- En aldus zou hij ook allerlei andere zaken aan ons toevertrouwen in plaats van aan zijn zoon of ze zelf te doen, telkens wanneer hij zou denken dat wij het beter zouden kunnen dan hijzelf of zijn zoon.
- Dat kan niet anders, Sokrates, zei hij.
- Dan luidt de conclusie dus als volgt, beste Lysis, zei ik. Alle mensen, Grieken en niet-Grieken, mannen en vrouwen, zullen ons graag het beheer toevertrouwen over dingen waarmee wij werkelijk vertrouwd en bekend zijn, zodat wij ermee kunnen doen wat ons goeddunkt en niemand zal het in zijn hoofd halen ons een stobreed in de weg te leggen. Zelf zullen wij op dat gebied vrij zijn en de leiding hebben over anderen. Want alle dingen zullen ons toebehoren en zij zullen ons voordeel brengen. Maar in zaken waar wij geen verstand of begrip van hebben, zal niemand ons toestaan naar eigen goeddunken te handelen. Integendeel, iedereen zal zich zoveel mogelijk inspannen om dat te voorkomen. En niet alleen de mensen die niets met ons te maken hebben, maar ook onze ouders en zelfs diegenen die op nog vertrouwder voet met ons staan. Zo zullen wij zelf anderen gehoorzamen op die gebieden die ons niet eigen zijn. Want met dingen waar wij geen verstand van hebben, kunnen wij niets beginnen. Ben je het met deze voorstelling van zaken eens?
- Ja zeker.
- En denk je dat wij met anderen bevriend kunnen zijn of anderen met ons, als wij geheel nutteloos voor elkaar zijn?
- Nee, dat kan niet, dat is duidelijk, zei hij.
- Maar dan kunnen je ouders noch iemand anders voor wie dan ook hun liefde tonen, zolang die persoon nutteloos blijft.
- Blijkbaar, antwoordde hij.
- Maar, mijn beste jongen, word je een wijs man, dan zullen alle mensen je vriendschap zoeken en als het ware tot je familie behoren, want ze hebben iets aan je en je toont een goed karakter. Maar blijft wijsheid achterwege, dan zal niemand zich met je verbinden, vader, moeder, noch iemand uit je vriendenkring. Maar acht je het nu eigenlijk mogelijk, mijn beste Lysis, om iets te pretenderen op gebieden waar we nog geen verstand van hebben?
- Hoe zou dat kunnen? zei hij.
- Dus zolang je een leermeester nodig hebt, ontbreken het verstand en het begrip voor bepaalde dingen je nog, nietwaar?
- Dat is juist.
- En bij het ontbreken van kennis en begrip kun je dus ook geen pretenties hebben.

- Nee, Sokrates, dat is werkelijk onmogelijk.
- e Toen ik hem dit hoorde antwoorden, keek ik tersluiks naar Hippothales en het scheelde maar een haar of ik maakte een enorme blunder, want het lag op mijn lippen hem als volgt toe te spreken: 'Dit is de beste manier, Hippothales, om met je idool om te gaan en te converseren; maak hem bescheiden in plaats van verwaand door hem niet op te blazen tot een pedant en verwijfd stuk ongeluk, want daar was jij mee bezig.' Maar juist op tijd constateerde ik zijn opwinding en verwarring door ons gesprek en ik herinnerde mij hoe hij zijn aanwezigheid voor Lysis juist verborgen wilde houden. Ik slikte dus die woorden bij nader inzien maar in en zei niets.
- 211 a Intussen was Menexenos teruggekomen en weer naast Lysis gaan zitten. Lysis wendde zich daarop met kinderlijke genegenheid tot mij, terwijl hij ervoor zorgde dat Menexenos het niet merkte. Hij fluisterde mij in het oor: Toe, Sokrates, zeg ook aan Menexenos wat ge mij hebt gezegd.
 - Dat moet je hem zelf maar vertellen, Lysis, antwoordde ik daarop, want ik weet zeker dat je heel goed geluisterd hebt.
 - Ja, dat is zo, antwoordde hij.
 - Probeer je de woorden dan zo goed mogelijk te herinneren en leg hem alles duidelijk uit. Als je er iets van vergeten bent, vraag het me dan nog eens de eerstvolgende keer dat je me tegenkomt.
 - Goed, Sokrates, dat zal ik doen, zei hij, dat beloof ik. Maar vertel hem dan nu iets anders, zodat ik kan luisteren totdat het tijd is om naar huis te gaan.
 - Er zit niets anders op dan op je vraag in te gaan, zei ik. Maar wees erop bedacht mij te hulp te snellen, als Menexenos mij beentje wil lichten, want je weet maar al te goed wat voor een vechtjas hij is en hoe verzet hij is op discussiëren.
 - c - Allemachtig, zei hij, dat weet ik maar al te goed. Dat is dan ook precies de reden waarom ik u vraag met hem eens een gesprek aan te gaan.
 - Om mezelf op die manier belachelijk te maken, zeker? vroeg ik op mijn beurt.
 - Welnee, helemaal niet, antwoordde hij, maar juist om hem eens goed op zijn nummer te zetten.
 - Maar hoe moet ik dat dan doen, vroeg ik, want dat gaat niet zomaar met iemand die nota bene ook nog een leerling van Ktesippos is. En om het nog moeilijker te maken, is Ktesippos zelf er ook nog bij, kijk maar, daar zit hij.
 - Laat u door niemand weerhouden, Sokrates, zie hij, begin maar gewoon.
 - Dat moet dan maar, zei ik.
 Maar omdat dit hele deel van het gesprek tussen ons beiden plaatsvond, zei Ktesippos:
- d Het moet wel een heel bijzonder maaltje zijn dat ge daar zit op te peuzelen zonder ons erbij te betrekken.
 - Ach, mijn beste Ktesippos, zei ik, wij zullen u graag laten meegenieten. Lysis hier begrijpt iets niet van wat ik heb gezegd; hij denkt dat Menexenos het beter zal weten en wil dat ik het Menexenos dus vraag.
 - Vraag het hem dan, antwoordde Ktesippos.
 - Dat zal ik doen, zei ik. Antwoord dus op mijn vragen, Menexenos. Van kindsbeen af verlangde ik al iets heel speciaals te bezitten. Dat is niets bijzonders, want iedereen heeft
 - e zo zijn hartewensen. De een is verzet op het bezit van paarden, de ander op het bezit van honden, weer een ander op goud of roem. Ik zelf heb voor dit soort dingen geen enkele belangstelling, maar ik geef er alles voor om vrienden te hebben. Ik geef veel meer om het verwerven van een goede vriend dan om de mooiste en beste kwartel of haan ter wereld of, bij Zeus, om welk paard of om welke hond dan ook. Bij de Grote

- Hond^c, ik geloof dat ik een goede vriend verre zou verkiezen boven al het goud van koning Darius, ja, zelfs boven koning Darius zelf. Zo ben ik op vrienden gesteld.
- 212 a Wanneer ik jullie beiden daar zo zie zitten, jij daar Menexenos en Lysis, ben ik stomverbaasd en feliciteer ik jullie met het feit dat jullie er op zo jonge leeftijd kennelijk al in bent geslaagd dat bezit snel en gemakkelijk te verwerven. Want jij, Menexenos, hebt Lysis heel snel en gemakkelijk als vriend gekregen en jij, Lysis, Menexenos. Maar ik ben nog steeds mijlen van zo'n bezit verwijderd en weet niet eens hoe ik iemands vriend moet worden. Daarom, Menexenos, zou ik je graag wat vragen willen stellen
- b over je ervaring hiermee. Antwoord me dus op de volgende vraag: wanneer iemand vriendschap of waardering voor een ander opvat, wie wordt dan de vriend: de vriend of de vriend van de vriend? Of is er geen verschil?
- Ik geloof dat er geen verschil is, zei hij.
 - Wat vertel je me nu? zei ik. Bedoel je te zeggen dat beiden elkaars vrienden worden, zelfs als het niet van twee kanten komt, dus als de een vriendschap of genegenheid voor de ander koestert, maar niet omgekeerd?
 - Ja, ik geloof dat het zo is, antwoordde hij.
 - Maar wat zeg je dan, wanneer een vriend zijn vriendschap niet beantwoord ziet door degene voor wie hij genegenheid koestert? Dat kan toch voorkomen, nietwaar?
 - Inderdaad.
 - En wat dan, als de vriend misprezen of zelfs verafschuwd wordt? Dat zijn toch toestanden die, naar ik meen, vrienden en minnaars heus wel eens tegenkomen van de kant van hun idool? Situaties waarin zij vol genegenheid zijn voor hun beminde vriend, maar toch stellig de indruk krijgen dat die genegenheid niet op prijs wordt gesteld of zelfs dat zij gehaat worden? Is dat niet zo?
- c
- Dat is helemaal waar, zei hij.
 - Welnu, zei ik, dan is er dus sprake van een vriend en een bevriende of van een minnaar en een beminde?
 - Inderdaad.
 - Maar wie van de twee is dan de vriend van de ander? De vriend van de bevriende, zelfs als hij genegeerd of gehaat wordt, of is het omgekeerd en is de bevriende de vriend van de vriend? Of is er in een dergelijk geval van eenrichtingsverkeer geen sprake van een vriend of een minnaar en is het noodzakelijk dat beiden vriendschap of genegenheid jegens elkaar koesteren?
 - Dat lijkt me juist.
- d
- Dan kijken wij er nu dus al anders tegenaan dan zoeven. Want oorspronkelijk gingen wij ervan uit dat als een van beiden maar vriendschap of liefde koesterde, beiden als vrienden of minnaars konden worden beschouwd. Maar nu zien we dat als ze niet wederzijds met elkaar bevriend zijn, zij ook niet als vriend of minnaar kunnen worden beschouwd.
 - Daar lijkt het wel op, zei hij.
 - Dan bestaat er dus niet zoiets als een vriend van een vriend, als de bevriende zelf niet wil meewerken en weigert de vriendschap te beantwoorden.
 - Daar ziet het wel naar uit.
 - En volgens dezelfde stelling bestaan er dus geen paardenliefhebbers, als de paarden die genegenheid niet beantwoorden, en evenmin kwartelliefhebbers noch liefhebbers van honden of van wijn of van sport of van de wijsheid, als de wijsheid die liefde niet beantwoordt. Of zou het toch zo zijn dat men al die dingen van een kant kan liefhebben, terwijl die liefde onbeantwoord blijft en zou de dichter gelijk hebben, als hij zegt:
- e

- 'Gelukkig de mens wiens kinderen hem even lief zijn als zijn paarden, honden voor de jacht en ook de vreemdeling, van verre gekomen.'^d
- Natuurlijk heeft hij gelijk, zei hij.
 - Denk je dus dat de dichter de waarheid sprak?
 - Ja.
 - Dan ziet het er dus naar uit, Menexenos, dat de bevriende of beminde toch de vriend van de vriend of minnaar is ongeacht het feit dat de beminde zelf liefde of haat koestert.
- 213 a Neem bijvoorbeeld een pasgeboren kind dat nog niet heeft geleerd lief te hebben en evenmin afschuw te koesteren. Wanneer het door de vader of de moeder wordt berispt, is het gedurende korte tijd een hoopje ellende en toch blijft het de oogappel van de ouders.
- Ik geloof dat ge gelijk hebt, zei hij.
 - Dan is dus niet de minnaar de vriend, maar de beminde is de vriend van de minnaar.
 - Zo is het.
 - Dan is omgekeerd de gehate mens een vijand en niet degene die haat.
 - Daar lijkt het wel op.
 - En zo is het dus mogelijk dat vele mensen door hun vijanden worden bemind en door hun vrienden worden gehaat. Als men dus zegt dat de minnaar een vriend is voor de beminde en dat de beminde geen vriend hoeft te zijn voor de minnaar, dan is daarvan het gevolg dat vele mensen vrienden zijn voor hun vijanden en vijanden voor hun vrienden. Toch, mijn beste, geloof ik dat het absurd is, om niet te zeggen onmogelijk, dat men vijand van een vriend of vriend van een vijand kan zijn.
- b
- Ik geloof dat ge gelijk hebt, Sokrates, zei hij.
 - Als dat dus onmogelijk is, dan kan men wellicht zeggen dat de minnaar een vriend zou moeten zijn van de beminde.
 - Ja, natuurlijk.
 - Maar is ook degeen die haat, dan een vijand van de gehate?
 - Dat kan niet anders.
 - Maar die vaststelling leidt ons uiteindelijk weer tot de conclusie van zo even, namelijk
- c dat het dikwijls voorkomt dat iemand een vriend is van iemand die geen vriend is of zelfs een vijand, en dat dit elke keer gebeurt wanneer de een de ander liefheeft, terwijl de ander geen liefde maar haat koestert. En ook, dat men zich als vijand kan gedragen jegens iemand die op zijn beurt geen vijand maar een vriend is, omdat men dan iemand haat die zelf geen haat maar juist liefde koestert.
- Daar lijkt het wel op, zei hij.
 - Wat moeten wij er dan mee aan, zei ik, als minnaars noch beminden zelf vrienden zullen zijn en de minnaars en beminden gezamenlijk ook niet? Of zijn er buiten dezen nog anderen te noemen die met elkaar bevriend kunnen raken?
 - Bij Zeus, nee, Sokrates, ik zou het werkelijk niet weten, zei hij.
- d
- Zou het dan kunnen zijn, ging ik verder, dat wij ergens in de loop van ons onderzoek een verkeerde weg zijn ingeslagen, Menexenos?
 - Daar ziet het wel naar uit, Sokrates, viel Lysis ons in de rede. En tegelijkertijd bloosde hij, want ik kon zien dat hij die woorden er onwillekeurig uitflapte, zo intens zat hij te luisteren naar ons gesprek.
- e
- En omdat ik Menexenos even met rust wilde laten en tevens blij was met Lysis' kennelijk filosofische inslag, besloot ik het gesprek verder met Lysis voort te zetten en zei: Lysis, wat je zegt is waar. Als we de vraag op de juiste wijze hadden onderzocht, zouden we nooit zo zijn uitgegleden. Laten wij dit pad dus niet verder volgen, want het

- 214 a is kennelijk nogal glibberig en het biedt weinig houvast. Ik geloof dat we op onze schreden moeten terugkeren. Dan kunnen wij ons tevens laten leiden door de dichters, als vaders van de wijsheid en onze gidsen. Ongeacht waar zij zich bevinden, laten zij zich natuurlijk nimmer op een alledaagse of oppervlakkige manier uit over een onderwerp als 'vrienden'. Bovendien zeggen zij dat de godheid zelf hen onderling tot vrienden maakt door hen bij elkaar te brengen. Er is een vers dat het allemaal eenvoudig samenvat, dacht ik:
'Voorwaar, de godheid brengt immer gelijken bij elkaar.'^e
- b En zo maakt hij dat zij elkaar kennen; of zijn jullie deze woorden nimmer tegengekomen?
- Ja zeker, zei hij.
 - En ken je dan soms ook de uitspraken van die eminente wijze mensen die hetzelfde zeggen, namelijk: dat gelijken elkaar opzoeken. Ik denk hierbij natuurlijk aan diegenen die schrijven en spreken over de natuur en het heelal en hun onderlinge samenhang.
 - Inderdaad, dat is waar, zei hij.
 - Welnu, zijn hun uitspraken juist? vroeg ik.
 - Dat is niet onwaarschijnlijk, antwoordde hij.
 - Misschien zijn ze dat wel voor de helft, zei ik, of misschien zelfs wel helemaal, maar
- c het probleem is dat wij die uitspraken niet kunnen volgen. Want wij gaan ervan uit dat hoe meer een slecht mens met een ander slecht mens omgaat en hoe meer hij zich aan hem spiegelt, des te slechter hij wordt. Want hij houdt zich met onrechtmatige dingen bezig en hij zal de ander ook onrecht aandoen, terwijl wij ervan uitgaan dat het niet mogelijk is dat mensen die elkaar onrecht aandoen, elkaars vrienden zijn. Is dat niet zo?
- Ja zeker, antwoordde hij.
 - Als slechte mensen inderdaad aan elkaar gelijk zijn, dan kan er dus van wat gezegd wordt hoogstens de helft waar zijn.
 - Dat is zo.
 - Ik geloof dus dat zij bedoelen te zeggen, dat goede mensen aan elkaar gelijk en dus elkanders vrienden zijn, maar dat slechte mensen, zoals men in het algemeen ook zegt,
- d nooit aan zichzelf gelijk kunnen zijn, omdat zij grillig en onberekenbaar van aard zijn en nimmer standvastig. En wanneer iemand zichzelf niet is en verdeeld, zal hij nauwelijks aan iemand of iets anders gelijk kunnen worden of er vriendschap voor voelen. Denk je dat ook niet?
- Ja zeker, zei hij.
 - Dan denk ik dat het er dus naar uitziet, mijn beste, dat die dichters in raadselen tot ons spreken, wanneer zij zeggen: soort zoekt soort. Want zij bedoelen daarmee dat het goede alleen bevriend kan zijn met het goede, terwijl het kwade nimmer een ware vriendschap kan voortbrengen, noch jegens het goede noch jegens het kwade. Ben je het daarmee eens?
- Lysis knikte instemmend.
- Dan hebben wij nu dus eindelijk een antwoord op de vraag wie vrienden kunnen zijn.
- e Want onze redenering toont ons dat het altijd diegenen zullen zijn die zelf tot het goede in staat zijn.
- Daar ben ik het helemaal mee eens, zei hij.
 - Ik ook, zei ik, en toch is er iets waar ik nog niet helemaal gerust over ben. Dus laten wij in vredesnaam mijn bedenkingen nog eens bekijken. Wat ik mij afvraag is of gelijken elkaar inderdaad opzoeken, en in hoeverre het ene dan van nut is voor het andere. Of nog beter: wanneer een willekeurig ding gelijk is aan iets anders, wat is dan

- het nut of juist het onnut van die gelijkheid? Kunnen zij gezamenlijk wel in iets gedijen, terwijl zij daar afzonderlijk niet toe in staat geweest zouden zijn? Wat zouden zij nog
- 215 a meer kunnen ervaren, wat zij alleen niet zouden kunnen? Hoe zullen zij ooit een dergelijke soort gelijkheid voor lief nemen, als zij er geen stap verder mee komen? Hoe zou dat kunnen?
- Dat kan niet.
 - En hoe kan datgene geliefd zijn, wat niet voor lief wordt genomen?
 - Dat is onmogelijk.
 - Maar als het dan zo is dat gelijksoortig niet de vriendschap zoekt van gelijksoortig, dan kunnen we toch wel zeggen dat het goede het goede bemint in de mate van die goedheid en niet in de mate van de gelijkheid?
 - Misschien.
 - Maar wat moeten we dan? Want heeft het goede niet genoeg aan zichzelf, voor zover het goed is?
 - Zeker.
 - En wat aan zichzelf genoeg heeft, heeft door zijn eigen volheid niets anders nodig, nietwaar?
- b
- Nee, dat kan niet anders!
 - En wie het aan niets ontbreekt, zal zich ook nergens aan hechten, nietwaar?
 - Nee, natuurlijk niet.
 - Maar wie zich niet hecht, hecht zich ook niet aan vrienden.
 - Dat is duidelijk.
 - Maar wie zich niet aan vrienden hecht, is zelf ook geen vriend.
 - Dat blijkt.
 - Hoe kunnen wij dan beweren dat de goeden altijd vrienden zullen zijn voor de goeden? Want in elkaars afwezigheid koesteren zij geen verlangen naar elkaar - want het goede heeft aan zichzelf genoeg - en elkaars aanwezigheid hebben zij dus niet nodig. Hoe zullen zij elkaar dan hoogachten en waarderen?
 - Op geen enkele manier, zei hij.
- c
- Maar als zij elkaar niet waarderen, kunnen zij ook elkaars vrienden niet zijn.
 - Dat is waar.
 - Kijk nu eens, Lysis, hoe wij steeds de verkeerde weg inslaan en verdwalen. Zouden wij ons inderdaad op de een of andere manier door ons eigen betoog hebben laten beetnemen?
 - Maar hoe dan? vroeg hij.
 - Het schiet mij ineens te binnen hoe ik ooit iemand hoorde zeggen dat soort juist het meest vijandig staat tegenover soort en dus goede mensen tegenover goede mensen. En als bewijs haalde hij de volgende uitspraak van Hesiodos aan:
- d
- 'En zie eens hoe pottenbakker toornst met pottenbakker, bard met bard en bedelaar met bedelaar'. En mijn zegsman hield vol dat het met de anderen evenzo was gesteld. Wat het meest op elkaar lijkt, is tevens het meest aan elkaar gewaagd en is vervuld van wederzijdse afgunst, wedijver en haat, terwijl juist het ongelijke vervuld is van wederzijdse vriendschap en achting. Daarom is de arme noodzakelijkerwijs bevriend met de rijke, de zwakke met de sterke, want zij vullen elkaar aan en zijn elkaar tot steun.
- e
- Hetzelfde geldt voor de zieke en de dokter en zo hecht ook de onwetende zich aan degene die weet en is ermee bevriend. Vervolgens trok hij deze gedachtegang door tot een nog belangwekkender conclusie, want hij beweerde dat het aldus onmogelijk was dat gelijk bevriend zou zijn met gelijk, maar dat zij juist met elkaar in onmin zouden

- leven. Want volgens hem ontmoeten juist de uitersten elkaar als vrienden. En eenieder verlangt juist naar datgene wat hij het meest mist en niet naar datgene wat hij reeds bezit en waarin mensen dus gelijk zijn. Zo verlangt het droge naar vocht, het koude naar warmte, bitter naar zoet, scherp naar bot en rond, leeg naar vol en vol naar leeg, enzovoort. Want wat tegengesteld is, is voedsel voor elkaar, terwijl gelijk niets heeft aan gelijk. En ik moet bekennen, mijn beste, dat wat hij beweerde aannemelijk klonk en op een afgerond geheel lijkt, want hij had zijn woorden goed gekozen. Maar wat zeggen jullie ervan? vroeg ik.
- 216 a - Het betoog ligt goed in het gehoor, zei Menexenos.
 - Moeten wij dus concluderen dat de uitersten het meest bevriend zijn?
 - Ja zeker.
- b - Maar wat nu, mijn beste Menexenos, riep ik uit, is dit niet ongehoord? Bovendien, als we dit toegeven, zal dat soort spitsvondige betweters niets liever doen dan onmiddellijk tot de aanval overgaan en dan zullen ze ons vragen of haat niet het andere uiterste is van liefde? En welk antwoord geven wij hun dan? Worden wij dan niet gedwongen toe te geven dat wat zij zeggen waar is?
 - Inderdaad, er zou niets anders opzitten.
 - Maar dan zullen zij doordrijven en ons vragen of de hater de vriend is van de minnaar of juist andersom, dat de minnaar de vriend is van de hater.
 - Geen van beiden, antwoordde hij.
 - Maar is dan de rechtvaardige mens een vriend voor de onrechtvaardige, of de beschaafde mens voor de onbeschaafde, of de goede voor de slechte?
 - Ik zou denken dat dat onmogelijk is.
 - Maar toch, ging ik verder, als we het principe zouden aanvaarden dat tegengestelden elkaar juist aantrekken, dan moeten alle mensen waarover wij zojuist spraken, ook aantrekkelijk zijn voor elkaar.
 - Ja, daar zou niets anders opzitten.
 - Dan kunnen we dus alleen nog maar vaststellen dat soort niet soort zoekt en tegengestelden elkaar evenmin.
 - Daar lijkt het wel op.
- c - Maar daarmee zijn we er nog niet, ook het volgende zullen we moeten beschouwen. Want misschien hebben wij wel uit het oog verloren dat vriendschap in werkelijkheid niets met dit soort zaken heeft uit te staan en dat het wezen van wat wij vriendschap of liefde voor het goede noemen, in feite niet op deze tegenstelling van goed en slecht is gegrondvest.
 - Wat zegt ge nu? Wat bedoelt ge daarmee? vroeg hij.
 - Bij Zeus, zei ik, ik zou het niet weten, want ook ik ben zeer verward geraakt door deze ingewikkelde argumentatie. Langzamerhand heb ik de neiging in te stemmen met het aloude gezegde dat schoonheid is als een dierbare vriend. Want het blijkt dat schoonheid zeker zacht en liefelijk is en tevens vriendelijk, en dat is zij altijd. Als dat haar kwaliteiten zijn, glijdt zij misschien daarom wel zo gemakkelijk bij ons naar binnen en doordringt zij ons. En ik weet stellig dat wat goed is, ook schoon is. Wat zeg jij?
- d - Dat geloof ik ook, zei hij.
 - Ik zeg dit, omdat ik innerlijk weet dat wat goed noch slecht is - het neutrale - eigen is aan het schone en het goede. Ik zal jullie zeggen waarom. Ik veronderstel dat er drie mogelijkheden zijn: het goede, het slechte en dat wat goed noch slecht is.
 - Daar ben ik het mee eens.
- e - Bovendien denk ik dat het goede geen minnaar of vriend is van het goede, het slechte

- niet van het slechte en het goede evenmin van het slechte. Iets anders te beweren zou trouwens in tegenspraak zijn met onze gedachtegang van zo even. Als er sprake is van vriendschap of liefde, dan blijft dus de mogelijkheid over dat de werkelijke vriend of minnaar dat neutrale deel is dat goed noch slecht kan worden genoemd en vriend of minnaar is van het goede of van datgene in de ander wat ook neutraal is. Want het is onmogelijk te beweren dat iets of iemand zich werkelijk met het slechte kan verbinden.
- Dat is waar.
 - Evenmin kan men staande houden dat soort soort zoekt, dat hebben wij zoeven al gezegd, nietwaar?
 - Ja.
 - Dus wat zelf goed noch slecht is, kan geen relatie hebben met wat op zichzelf goed noch slecht is.
 - Daar lijkt het wel op.
 - Dan blijft dus over dat het neutrale, dus wat zelf goed noch slecht is, alleen minnaar en vriend kan zijn van het goede en van niets anders.
- 217 a
- Er is inderdaad geen andere uitweg.
 - Wel, mijn beste jongens, zei ik, kunnen wij deze gevolgtrekking dan als een betrouwbare gids beschouwen? Stel bijvoorbeeld dat wij de aard van het gezonde lichaam willen kennen, dan is daarvoor hulp van een dokter of van iemand anders niet nodig. Want het lichaam heeft aan zichzelf genoeg. Dus een gezond mens zal geen vriend zijn voor de dokter, want hij is al gezond. Zo is het toch?
 - Zeker.
 - Maar een zieke zal door zijn ziekte wel aan de dokter gehecht zijn, nietwaar?
 - Hoe kan het anders?
- b
- Nu kan men zeggen dat ziekte slecht is en het geneesmiddel nuttig en goed.
 - Zeker.
 - Terwijl het lichaam, als lichaam bezien, neutraal is, dus goed noch slecht.
 - Zo is het.
 - Maar door ziekte gedwongen, is een geneesmiddel het lichaam natuurlijk welkom en wordt gewaardeerd.
 - Daar lijkt het wel op.
 - Dus wat uit zichzelf neutraal is, hecht zich aan het goede door de aanwezigheid van het slechte.
 - Zeker.
- c
- Maar dan is duidelijk dat dit plaatsvindt voordat het zelf helemaal slecht wordt gemaakt door het slechte dat aanwezig is. Want wanneer het eenmaal helemaal slecht en verrot is, kan het niet meer naar het goede verlangen of er de minnaar van zijn.
 - Nee, dat is onmogelijk.
 - Welnu, let op, wat ik ga zeggen. Sommige dingen zijn hetzelfde als de dingen uit hun omgeving, maar andere niet. Bijvoorbeeld als iemand iets in een bepaalde kleur zou willen verven, dan moet daar verf voor zijn.
 - Natuurlijk.
 - Maar is het geverfde oppervlak dan hetzelfde als de verf die erop ligt?
- d
- Ik begrijp niet wat ge bedoelt, zei Menexenos.
 - Laten we het dan nog eens als volgt proberen duidelijk te maken, zei ik. Stel dat iemand je blonde lokken zou willen blanketten met loodwit, zijn je haren dan wit of lijken ze alleen maar wit?
 - Dat lijkt maar zo, zei hij.

- Maar anderzijds is dat witsel wel aanwezig, nietwaar?
 - Zeker.
 - Maar toch worden je haren zelf er niet witter door. Want hoewel het witsel aanwezig is, zijn je blonde haren van zichzelf evenmin wit als zwart.
 - Dat is waar.
 - Maar, mijn beste, wanneer de ouderdom die witte was eenmaal over je haren heeft gelegd, dan zijn zij zelf ook zo wit geworden als het aanwezige loodwit en dan zijn zij wit door het wit dat zij in zich dragen.
- e
- Inderdaad.
 - Welnu, dat is precies de kern van de vraag die ik heb willen stellen: als het ene bij iets anders aanwezig is, is dat andere dan wezenlijk hetzelfde als het ene dat aanwezig is of gaat dat alleen maar in bepaalde gevallen op en verder niet?
 - Ik denk dat het laatste het geval is, dus dat het slechts in bepaalde gevallen opgaat, zei hij.
 - Dus wat zelf slecht noch goed is - dus neutraal - is soms, hoewel het slechte wel aanwezig is, zelf nog niet slecht, maar kan het wel geworden zijn.
 - Zeker.
 - Wanneer het dus zelf nog niet slecht geworden is - hoewel het slechte wel reeds aanwezig is - is het die aanwezigheid van het slechte die het verlangen naar het goede vanzelf doet oprijzen. Maar wanneer het stelsel zelf eenmaal slecht geworden is door voortdurende inwerking van het slechte, wordt het tevens ontdaan van verlangen naar en
- 218 a
- liefde voor het goede, zodat het stelsel zelf ten slotte ook niet meer neutraal is - dus slecht noch goed - maar wezenlijk slecht en verrot. En het is onmogelijk dat het slechte minnaar van het goede is.
 - Inderdaad.
 - Daarom kunnen wij zeggen dat diegenen die de wijsheid reeds bezitten, haar niet meer behoeven lief te hebben, of het nu goden of mensen zijn. Anderzijds kunnen diegenen die zich zodanig in de greep van onwetendheid bevinden dat zij wezenlijk slecht zijn, het goede evenmin liefhebben. Want het is duidelijk dat een slecht en onwetend mens op geen enkele wijze liefde voor de wijsheid kan betrachten. Dan blijven dus diegenen over die dat slechte, die onwetendheid, wel reeds in zich dragen maar er nog niet door
- b
- overmand zijn en dus zelf nog niet helemaal onwetend en dom zijn geworden. Integendeel, zij zijn zich nog steeds bewust van hun eigen onwetendheid omtrent die dingen. Hieruit volgt dat diegenen die zelf in hun wezen nog neutraal zijn - dus goed noch slecht - de filosofie zullen beoefenen als minnaars van wijsheid. Maar diegenen die in hun wezen door het slechte zijn aangetast en dus slecht zijn, kunnen de wijsheid niet liefhebben, evenmin als wie zelf goed zijn. Want in het voorafgaande vonden wij reeds dat tegengesteld geen minnaar of vriend van tegengesteld kan zijn en evenmin gelijk van gelijk. Zo was het toch?
 - Ja zeker, antwoordden zij beiden.
 - Welnu, beste Lysis en Menexenos, het ziet ernaar uit dat wij ten slotte gevonden hebben wat vriendschap is en wat niet. Want wij zeggen dat wat in de ziel, in het
- c
- lichaam en overal elders het neutrale zelf is - dus goed noch slecht - door de nabijheid van het slechte tot minnaar van het goede wordt.
 - Daar zijn wij het roerend mee eens, was beider antwoord.
- Ik voelde mij natuurlijk bijzonder verheugd met dit resultaat en leek wel op een jager die vergenoegd het wild in zijn handen neemt waarop hij gejaagd heeft. Maar plotseling bekwam mij, ik weet niet waarvandaan, het vreemde vermoeden dat er in onze

- redenering iets niet klopte. En nogal uit het veld geslagen riep ik onmiddellijk uit: Lysis en Menexenos, mijn hemel nog aan toe, wij lopen de kans dat wij ons verkeken hebben op onze pas verworven ontdekking en dat het maar een droom blijkt te zijn!
- d
- Dat meent ge niet! riep Menexenos.
 - Ik vrees, zei ik, dat wij met betrekking tot ons onderwerp 'vriendschap' niet veel verder gekomen zijn dan een stel leugenaars en opsnijders met hun verdichtfels.
 - Hoe zit dat dan? vroeg hij.
 - Laten wij er nog eens als volgt naar kijken, zei ik. Wanneer iemand een vriend of minnaar is, is hij dat van iemand anders, nietwaar?
 - Ja, natuurlijk, antwoordde hij.
 - En is hij dat zomaar of heeft hij een doel en een reden om vriend of minnaar te zijn?
 - Hij heeft een doel en een reden.
 - En kunnen wij die beweegredenen zelf als iets vriendelijks beschouwen - dus de reden waarom een vriend een vriend is voor zijn vriend - of is die beweegreden zelf neutraal, dat wil zeggen: vriendelijk noch vijandig?
- e
- Ik kan dit niet geheel volgen, antwoordde hij.
 - Natuurlijk niet, dat is te begrijpen, zei ik. Maar misschien kun je het wel volgen, als ik het anders formuleer, en ikzelf kan dan misschien ook beter begrijpen wat ik zeg. De zieke mens waar we het zoeven over hadden, is gehecht aan de dokter, nietwaar?
 - Ja.
 - Kunnen we dan zeggen dat hij gehecht is aan de dokter vanwege zijn ziekte door de verwachting dat hij weer beter en gezond zal worden?
 - Zeker.
 - En kunnen we ziekte bestempelen als iets slechts?
 - Natuurlijk, als wat anders?
 - Maar wat is gezondheid? vroeg ik. Is het iets goeds of iets slechts of geen van beide?
 - Iets goeds, antwoordde hij.
- 219 a
- Wij stelden reeds vast, dacht ik, dat het lichaam neutraal is, dus goed noch slecht, en dat het vanwege de aanwezigheid van een ziekte - en die noemen we slecht - gehecht is aan het geneesmiddel dat goed is. En door de wens van het lichaam naar gezondheid wordt het geneesmiddel als vriend verwelkomd. En gezondheid noemden wij iets goeds. Zo was het toch?
 - Zeker.
 - En die gezondheid, kunnen wij die als vriend beschouwen, dus als iets achtenswaardigs, of niet?
 - Ja, als iets achtenswaardigs.
 - En ziekte is iets vijandigs, nietwaar?
 - Zeer zeker.
- b
- Wat zelf neutraal is, dus slecht noch goed, hecht zich dus als vriend aan het goede, omdat het goed en achtenswaardig is en het slechte vijandig.
 - Dat blijkt.
 - Daarom zeggen we dus dat de vriend van een vriend een vriend is omwille van die vriend en in verband met de mogelijke aanwezigheid van een vijand.
 - Daar ziet het wel naar uit.
 - Welnu, zei ik, nu wij op dit punt zijn beland, beste jongens, moeten wij goed oppassen dat we het spoor niet bijster raken. En dan ga ik maar voorbij aan het feit dat de vriend een vriend van een vriend is geworden en er dus sprake is van iets gelijksoortigs dat bevriend is met iets gelijksoortigs of zich daaraan gehecht heeft. Wij stelden immers

- vast dat dat onmogelijk is. Maar er is nog een ander punt waar we naar moeten kijken op gevaar af dat ons betoog tot nu toe een drogreden blijkt te zijn.
- c Wij zeiden dat het geneesmiddel begerenswaardig is door het verlangen naar beterschap en gezondheid, nietwaar?
- Ja zeker.
 - Maar is de gezondheid zelf dan ook begerenswaardig en een vriend?
 - Natuurlijk.
 - Maar als nu gezondheid een begerenswaardige vriend is, dan is daar een reden voor.
 - Ja zeker.
 - En die reden is dat achter de gezondheid weer iets anders begerenswaardigs ligt, als we tenminste de voorafgaande lijn van ons betoog doortrekken, nietwaar?
 - Helemaal juist.
 - En zo stapelt de ene vriend van de vriend zich op de andere vriend van de vriend.
 - Ja.
 - Maar als wij zo doorgaan, ontstaat er een eindeloze reeks vrienden en is onze inspanning vruchteloos, tenzij wij kans zien het begin te ontdekken waar geen sprake is van weer een andere achtenswaardige vriend. Daar zullen wij de hand kunnen leggen op de eerste en oorspronkelijke vriend, waaruit de hele reeks andere vrienden voortkomt.
- d Er is geen andere keus.
- Welnu, dit is nu precies het probleem waartegen ik waarschuwde, namelijk dat wij moeten oppassen niet om de tuin te worden geleid door al die andere vrienden die wij genoemd hebben en die als een hele reeks weerkaatsingen uit die ene en oorspronkelijke begerenswaardige vriend zijn voortgekomen, terwijl dat oorspronkelijke beeld de enige en waarachtige vriend is, de bron van alle verlangens. Laten we proberen hier wat meer begrip van te krijgen. Stel dat iemand ergens zeer grote waarde aan hecht. Bijvoorbeeld een vader die het bezit van een zoon boven al zijn andere bezittingen stelt. Denk je dan dat hij ter wille van zijn zoon, die hij zozeer bemint, ook aan iets anders zo'n hoge waarde zou kunnen toekennen? Wanneer hij zou vernemen dat zijn zoon een giftige drank had gedronken, zou hij dan bijvoorbeeld niet alles willen geven voor de wijn die naar zijn mening zijn zoon zou kunnen redden?
- e Ja, natuurlijk, zei hij.
- En zou hetzelfde gelden voor het vat waarin de wijn is opgeslagen?
 - Zeker.
 - En zou je denken dat hij dan nog enig onderscheid maakt tussen de beker van aardewerk en zijn zoon of tussen de benodigde hoeveelheid wijn en zijn zoon? Misschien is de reden hiervan wel dat al deze zorg en aandacht niet bestemd zijn voor die afzonderlijke dingen die slechts een functie hebben, omdat ze zijn afgeleid van dat andere, dat als hoofdoorzaak kan worden beschouwd van alle zorg die aan de hele reeks dingen wordt gegeven. Zelfs is het zo dat wij het dikwijls nodig vinden een grote waarde toe te kennen aan goud en zilver. Maar daarmee zijn wij nog niet veel dichter bij het werkelijke antwoord op onze vraag gekomen. Want wat wij zoeken is datgene waaraan wij de allerhoogste waarde toekennen - wat dat dan ook moge zijn - en waarvan de waarde van goud en alle andere zaken is afgeleid. Zouden wij onze vraag zo kunnen formuleren?
- 220 a Zeker.
- Maar betekent dat niet dat dezelfde redenering op moet gaan voor ons onderzoek naar onze 'achtenswaardige vriend' of minnaar? Want telkens wanneer wij spreken over een vriend of een begerenswaardig object, dan doen we dat vanwege de aanwezigheid van
- b

iets anders begerenswaardigs daarachter en zo blijken onze definities van 'vriend' slechts relatief te zijn, onderdeel van een reeks 'vrienden' of objecten. Maar de werkelijke vriend, als zelfstandig begrip, kan alleen die ene zijn waarin al die andere zogenaamde vriendschappen bij elkaar komen en hun doel vinden.

- Het ziet er naar uit dat het zo is, zei hij.

- Dan bestaat die uiteindelijke vriend dus niet omwille van de werkelijke en waarachtige vriend of het werkelijk begerenswaardige.

- Dat is waar.

- Dan zijn wij dus nu onze aanvankelijke gevolgtrekking kwijtgeraakt, omdat we constateren dat de werkelijke vriend geen vriend kan zijn omwille van een andere vriend. Welnu, kunnen we dan zeggen dat het goede iets begerenswaardigs, dus een vriend is?

- Dat lijkt mij wel.

c
d
- Maar het goede wordt bemind vanwege de aanwezigheid van het kwade; zo spraken wij immers over de drie verschillende categorieën: het goede, het kwade en het neutrale, dus goed noch kwaad. Stel nu dat er maar twee overblijven nadat het kwade eruit is gelaten, dan wil dat zeggen dat ieder contact van het kwaad met het lichaam, de ziel of met iets anders dat wij als neutraal kunnen beschouwen, verbroken is. Dan zou het begrip 'goed' voor ons ook geen nut meer hebben en in feite overbodig zijn geworden, want dan zou niets ons meer schade kunnen berokkenen en zouden wij geen enkele hulp of bijstand meer nodig hebben. Dan zou het ons pas werkelijk duidelijk zijn geworden dat wij naar het goede verlangen en het liefhebben door de aanwezigheid van het kwade en dat het goede eigenlijk een soort medicijn is tegen het kwade, dat als een soort ziekte is; en waar geen ziekte is, is ook geen medicijn nodig. Maar hebben wij niet gezien dat het goede in ons ontstaan is door toedoen van het kwade en juist daarom wordt geliefd? Want wij bevinden ons precies in het overgangsgebied tussen goed en kwaad, terwijl het goede als absoluut begrip ter wille van zichzelf op geen enkele wijze een nuttige functie heeft, nietwaar?

- Het ziet er naar uit dat ge gelijk hebt, zei hij.

e
- Maar die uiteindelijke vriend, waar we het over hadden, waarin al het andere oplost - die ene vriend heeft geen enkele relatie met deze andere vorm van vriendschap. De andere, 'gewone' vriendschapsbanden gaan dus uit van het principe 'het een omwille van het ander'. Maar de werkelijke vriend of het werkelijk waardevolle heeft hier niets mee te maken en is er kennelijk het tegenovergestelde van. Want wij gingen ervan uit dat een vriendschapsband er is vanwege het vijandige dat eromheen ligt en het lijkt dat als het vijandige verdwijnt, er ook geen vriendschapsband meer is.

- Maar te oordelen naar onze huidige redenering ziet het er naar uit dat die conclusie niet meer opgaat, zei hij.

221 a
- Welaan dan, zei ik, hoe zit het dan met het volgende: stel dat het kwade er niet meer is, zou er dan ook geen honger, dorst of iets anders van dien aard meer zijn? Of is het veeleer zo dat het begrip honger zal blijven bestaan zolang er mensen en dieren zijn, maar dan zonder schadelijke of ellendige aspecten? En zou hetzelfde kunnen gelden voor dorst en voor andere verlangens: zij blijven bestaan, maar zonder pijn en ellende. Immers, het kwade is met zijn pijn en ellende verdwenen. Of vind je het belachelijk je dit soort dingen af te vragen? Wie weet er nu echt iets van? Want wij weten alleen dat wie honger heeft, zich ellendig voelt en dat dit een zekere betekenis heeft. Zo is het toch?

- Ja, helemaal.

- b
- Dus als iemand dorst heeft of zoiets, dan kan dat gevoel nuttig zijn, schadelijk of geen van beide.
 - Zo is het.
 - Maar waarom zou het noodzakelijk zijn dat als het kwade wegvalt, ook die dingen zouden moeten wegvallen die nu juist niet met dat kwade behept zijn?
 - Daar is geen enkele reden voor.
 - Dat betekent dus dat verlangens die zelf neutraal zijn, dus goed noch kwaad, blijven bestaan, ook als het kwade wegvalt?
 - Daar lijkt het wel op.
 - Welnu, stel dat iemand vervuld is van bepaalde verlangens en een zekere mate van liefde, zal hij dan waarderen wat hij verlangt en liefheeft?
 - Zeker.
- c
- Dus sommige dingen zullen geliefd en gewaardeerd blijven, ook als het kwade verdwenen is.
 - Ja.
 - Maar toch moeten we vaststellen dat zolang de aanwezigheid van het kwaad oorzaak is van een gevoel van waardering voor iets, of van een vriendschapsband, die waardering van het een voor het ander niet kan blijven bestaan als die oorzaak wordt weggenomen. Want als de oorzaak wordt weggenomen, dan kan het gevolg niet langer bestaan; het kwam er immers uit voort.
 - Ge hebt gelijk.
 - Wij zijn het er nu dus over eens dat degene die bemint en waardeert, dingen kan beminnen en waarderen om zich zelfs wil, en ook door dingen tot beminnen en waarderen kan worden aangezet. Maar zoeven vonden wij nog dat wat zelf neutraal is, het goede kan beminnen en waarderen, omdat het kwade aanwezig is.
 - Dat is waar.
- d
- Kennelijk ziet het er dus naar uit dat wij een andere oorzaak van het beminnen en waarderen hebben gevonden, en ook van het bemind en gewaardeerd worden.
 - Blijkbaar, ja.
 - Maar is het nu ook werkelijk mogelijk te zeggen dat verlangen oorzaak is van vriendschap, liefde en waardering, en dat het verlangen zelf vriend en minnaar is van datgene waarnaar het verlangt? En is het dus mogelijk te zeggen dat die band even lang stand houdt als het verlangen zelf? En betekent dit ook niet dat wat wij eerder over vriendschap en liefde vaststelden, niet meer was dan geklets in de ruimte, als een lang gedicht vol holle frasen?
 - Daar ziet het wel naar uit, zei hij.
- e
- Toch is het zo, antwoordde ik, dat men datgene verlangt wat men zelf mist, of niet soms?
 - Zeker.
 - En de behoefte bindt zich aan datgene waaraan behoefte bestaat, nietwaar?
 - Dat zou ik zeggen.
 - En ontstaat behoefte wanneer iets of iemand wordt weggenomen?
 - Dat kan niet anders.
 - Dan ziet het er dus naar uit dat liefde, vriendschap, waardering en verlangen oprijzen uit het eigene van de dingen zelf. Dat lijkt mij de enig mogelijke conclusie, mijn beste Menexenos en Lysis.
- Daar waren zij het allebei mee eens.
- Als je dus wederzijdse vrienden bent, dan ben je van nature voedsel en woning voor

- elkaar.
- Precies, antwoordden zij.
- 222 a - En, mijn beste jongens, zei ik, gesteld dat de een naar de aanwezigheid van de ander verlangt of hem bemint, dan zal hij dat nimmer kunnen, als hijzelf niet op de een of andere manier tot een voedende substantie voor de beminde wordt of voor een aspect ervan, een karaktertrek, een gerichtheid of een hebbelijkheid.
- Daar ben ik het helemaal mee eens, zei Menexenos. Maar Lysis zweeg.
 - Welnu, zei ik, het blijkt dus dat wij noodzakelijkerwijs datgene in ons moeten beminnen wat onze natuurlijke substantie is, waarin alles voorradig is, dus het eigen zelf.
 - Ja, dat spreekt, zei hij.
 - Dan kan het ook niet anders of de ware vriend - niet de geveinsde vriend - moet zelf ook door zijn geliefde vrienden worden geliefd.
- b Hierop gaf Lysis zowel als Menexenos slechts een aarzelend knikje van instemming. Maar nu was het Hippothales die van vreugde niet wist wat hij moest doen en in alle kleuren van de regenboog verschoot van opwinding. Maar ik ging nog door, omdat ik het gesprek nog eens wilde nagaan en zei: Als er inderdaad sprake kan zijn van een verschil tussen het eigene en het gelijksoortige, dan kunnen wij zeggen, Lysis en Menexenos, dat het begrip 'vriendschap' of 'waardering' een zekere betekenis heeft. Maar als toevallig zou blijken dat zij hetzelfde zijn, dan zal het niet gemakkelijk zijn
- c onze voorafgaande redenering te negeren waarin wij vaststelden dat in haar gelijksoortigheid soort nutteloos is voor soort. Want zeggen dat men het nutteloze zou kunnen waarderen, is klinkklare onzin. Maar nu lijkt het er wel op dat wij als dronkelappen maar wat rond waggelen, zo duizelig zijn we geworden van onze eigen argumentatie. Als ge wilt, zullen wij het er dan maar op houden dat het eigene en het gelijksoortige verschillend van elkaar zijn?
- Zeker.
 - Zullen wij dan tevens vaststellen dat het goede een ieder en alles eigen is, terwijl het kwade er niet in thuis hoort, dus er vreemd aan is? Of moeten wij nu zeggen dat het kwade bij het kwade hoort, het goede bij het goede en het neutrale bij het neutrale?
- d Zij waren het erover eens dat ieder paar bij elkaar hoorde.
- Maar dan, mijn beste jongens, zei ik, zijn wij weer beland bij de eerste redenering die wij als drogreden verworpen hebben; want nu zeggen wij in feite weer dat de wetteloze mens niet minder bevriend is met een andere wetteloze, of de ene schurk met de andere, dan een goed mens met een ander goed mens.
 - Daar lijkt het wel op.
 - En wat zeggen jullie er dan wel van, als we vaststellen dat het goede en het eigene hetzelfde zijn? Dan hebben wij geen andere keus dan te aanvaarden dat de ene goede mens alleen bevriend kan zijn met een ander goed mens.
 - Natuurlijk.
 - Maar dat is nu juist een visie waarvan wij uitdrukkelijk dachten afstand te moeten nemen. Of zijn jullie dat soms vergeten?
 - Nee, zeker niet.
- e - Wat kunnen we dan nog van ons betoog maken? Ik geloof dat er duidelijk niets meer van te maken valt. Ik kan alleen nog maar voorstellen de hele zaak te laten rusten en af te wachten, zoals de beroepspleiters voor de rechtbank dat uiteindelijk ook moeten doen. Want als het dan zo is dat de minnaars noch de beminden, gelijksoortige mensen noch ongelijksoortige, goede mensen noch natuurlijke, noch enige van al die anderen die wij

- de revue hebben laten passeren en die ik door hun veelheid niet eens meer kan opnoemen, kortom, als dus blijkt dat geen van allen tot de kern van het 'bevriend zijn' kan doordringen, dan weet ik niet meer wat ik nog kan zeggen.
- 223 a Toen ik dat eenmaal gezegd had, was ik juist van plan mij eens tot een van de aanwezige volwassenen te wenden. Maar op dat moment sprongen als een duveltje uit een doosje plotseling de twee oppassers van Menexenos en Lysis op ons af, samen met de broers van de twee jongens, en zij riepen hen om te zeggen dat ze mee naar huis moesten komen, omdat het al veel te laat was. Eerst probeerden wij hen nog met een kluitje in het riet te sturen en ook de andere omstanders deden een duit in het zakje. Maar zij trokken
- b zich niets van ons aan en gingen door met roepen in hun barbaars accent en werden bovendien nog boos ook. Wij kregen dus het vermoeden dat zij ter gelegenheid van het Hermesfeest wat te diep in de drinkbeker hadden gekeken en dat zij wel eens lastige klanten zouden kunnen blijken te zijn. Wij gaven ons dus maar gewonnen en braken op. Maar terwijl de twee jongens al wegliepen, zei ik nog: Wel, Lysis en Menexenos, jullie beiden en ik, een oude man, wij hebben ons wel belachelijk gemaakt. Want al deze mensen hier gaan nu weg en zullen vertellen hoe wij dachten elkaars vrienden te zijn - want ik beschouw me als jullie vriend - en uiteindelijk bleken we niet eens in staat uit te vinden wat een vriend maakt tot een vriend.

^a Akademie is de door Platoon ter ere van Apolloon gestichte school.

^b Lyceum: gebied buiten Athene waar een heiligdom was van Apolloon Lukeios en een gymnasium (worstelschool).

^c 'Bij de Grote Hond' is een geliefkoosde krachtterm van Sokrates. Vgl. Charmides, 172 e.

^d Soloon

^e Homeros, *Odysee*, 17, 218.